

MILITÆRNEKTING BYGGER FRED

AKTUELL BOK

**Sverre Røed-Larsen
m.fl.**

**Militærnekting som
krigsmotstand og
fredskamp i Norge
1922-2022**

Svein Sandnes bokforlag 2022

Opprop og støtteerklæringer fra organisasjoner og personer

Helt fra kvekernes nekting av militærtjeneste på 1800-tallet og spesielt på 1900-tallet har militærnekting og siviltjeneste reist engasjement og medført både meningsytringer og ulike støtteaksjoner fra en rekke organisasjoner og enkeltpersoner. Også fra og i utlandet har det blitt fremmet støtteerklæringer og holdt demonstrasjoner, bl.a. utenfor norske ambassader.

Noen eksempler:

Kan sivilarbeidere pålegges å avtjene sin arbeidspålikt i Siviltforsvaret? *Folkereisning Mot Krig (FMK)* ba i 1962 professor Torstein Eckhoff om å utarbeide et notat om de juridiske spørsmål i forbindelse med overføring av sivilarbeidere til tjeneste i Siviltforsvaret. Hans konklusjon var den gang at selv om Siviltforsvaret ikke var en militær organisasjon, så utelukket ikke det at Siviltforsvarstjeneste for militærnekttere ikke tilfredstilte sivilarbeiderlovens krav. Mange sivilarbeidere tok avstand fra å tjenestegjøre i Siviltforsvaret.

Siviltjenestens målsetting. I 1968 henstilte 16 ungdoms- og fredsorganisasjoner Stortinget om å gi si-

**Sverre Røed-Larsen med venner
velsigner landets bibliotek og bok-
nerder med historisk oversikt over
et av våre tydeligste verktøy for fred**

viltjenesten en klar fredsbyggende og krigshindrende målsetting. I forbindelse med stortingsbehandlingen ble kravet fulgt opp av nærmere 200 sivilarbeidere.

Opp gjennom årene har det blitt vedtatt en rekke støtteerklæringer på møter, årsmøter og seminarer/konferanser til de saker som militærnekttere og sivilarbeidere, har reist (for eksempel nektingsvilkår, siviltjenestens formål og arbeidsoppgaver, og Forskole).

Mange av sakene er blitt utførlig omtalt i fredsblader.

Et hovedsynspunkt fra myndighetenes side var siviltjenestens karakter av straff

Noen offisielle synspunkter på si- viltjenesten

Et hovedsynspunkt fra myndighetenes side synes å ha vært prinsippet om at siviltjenesten skal ha en ka-

rakter av straff. Dette har kommet til uttrykk gjennom lovbestemmelser om at varigheten på siviltjenesten skal være opptil 50 % lenger enn ordinær militærtjeneste (på 1930-tallet målt i tjenestetid ved infanteriet: 3 måneder mot sivilarbeidernes 4,5 måneder – senere hhv. 12 og 18 måneder – med 22 måneder som lengste tjenestetid for sivilarbeidere i en periode).

I tillegg skulle siviltjenestens innhold være slik at arbeidsoppgavene ikke skulle friste noen til å bli militærnekttere – helst skulle de kunne oppleves som straff gjennom hardt fysisk skogs- og jordbruksarbeid.

Et tredje hovedprinsipp knyttet seg til nektingens art. Forestillingen om at nektingsgrunnlaget bare skulle baseres på en religiøs overbevisning ble holdt levende som begrensende faktor lenge etter at endringer i den militære straffeloven av 1922 slo fast at en alvorlig overbevisning var grunn nok.

Disse prinsippene har i varierende grad blitt opprettholdt og anvendt av stortingspolitikere, regjeringsmedlemmer, både Forsvars- og Justisdepartementet, og po-

**Siviltjenestens
innhold være slik
at arbeidsoppgave-
vene ikke skulle
friste noen til å bli
militærnekttere**

litiske organisasjoner. Militærnektene og en rekke fredsorganisasjoner har sett på dem som både ekstra straff og åpenbar diskriminering.

Norsk opinionsundersøkelse om militærnektning og sivilarbeid

Det finnes en rekke opinionsundersøkelser i etterkrigstida om hvordan et representativt utvalg av personer i Norge stiller seg til freds-, sikkerhets- og forsvarspolitikken. Men vi har bare klart å finne én opinionsundersøkelse som tar opp temaet militærnektning eller sivilarbeid. Det er *Norsk Gallups* spørsmål om holdninger til militærnektning, Sivilforsvarstjeneste og byrdefordeling. Spørsmålene ble stilt i juli 1966. Noen av hovedfunnene fra denne enkeltundersøkelsen er:

- Halvparten (50 %) av de spurte mente at det var riktig å la vernepliktige slippe militærtjeneste når det streid mot deres samvittighet eller overbevisning. 45 % mente det var galt.
- De viktigste begrunnelsene for at det var riktig, var: Må respektere ens overbevisning/religiøse innstilling (52 %), lever i et fritt land/ingen skal tvinges (19 %), hvis en er imot krig/arbeider for fred/ikke lære å drepe/ikke tvinges til å bære våpen (6 %).
- De viktigste begrunnelsene for at det var galt, var: likt for alle/alle må avtjene verneplikt (66 %), kan brukes som påskudd/unnaluring/juks (22 %).
- Et stort flertall (79 %) mente at militærnektene bør pålegges tjeneste i Sivilforsvaret i stedet. 21 % var imot.
- Litt flere kvinner (54 %) enn menn (47 %) mente at det var riktig at man kunne slippe militærtjeneste. Aldersgruppen 30-59 år var noe mer positive enn eldre og yngre, byfolk mer positive enn personer bosatt på landet, østlendinger mer enn de øvrige og funksjonærer og selvstendige mer enn folk i andre yrkesgrupper. Spørsmålet om partisypati viste at både Kristelig Folkeparti-tilhengere (60%) og Høyres tilhengere (52 %) var mer positivt innstilt til militærnektning enn Arbeiderpartiets (49 %).

Som enkeltundersøkelse sier svarene bare noe om fordelingen av meninger om militærnektning i befolkningen i 1966. Svarene ble avgitt på bakgrunn av et politiske klima som var truende: Med kald krig, såkalt maktbalanse og skremmende atomvåpenprøver. Innenrikspolitisk var den militær-politiske utvikling preget av to sentrale tendenser: Militærapparatets plass innenfor den norske statens samlede aktivitet ble mer sentral, samtidig som militærvesen ble sterkere integrert i NATO (Grønmo, 1975). Og nektertallet var så vidt stigende.

Militærnektning/sivilarbeid og freds- arbeid i parti-programmer 1945–2013

Ifølge opplysninger fra forsker/tidl. rektor ved UiB, Sigmund Grønmo, er ikke spørsmålet om militærnektning eller sivilarbeid nevnt i partienes arbeidsprogrammer fram til og med stortingsvalget i 1936.

Etter krigen – og spesielt på 60- og 70-tallet – er det en rekke punkter i partiprogrammene til om-

trent samtlige partier som var representert på Stortinget. Mange av dem er positive til militærnektens krav om mer nyanserte vilkår for nektning, fredsrelevante arbeidsoppgaver og opprettelse av en Forskole. Av partiene var Kristelig Folkeparti tidligst ute og ville verne samvittighetsfriheten ved religiøs nektning. Så følger flere partier etter på 60-tallet med bredere prinsipplæringer. Det gjelder i tillegg Venstre, Sosialistisk Folkeparti og Norges Kommunistiske Parti. Det er svært interessant at hverken Arbeiderpartiet eller Senterpartiet har mer enn bare noen enslige innslag om militærnektning/sivilarbeid i sine programmer i denne turbulente perioden.

Hverken Ap eller Sp har mer enn bare noen enslige innslag om militærnektning i sine programmer i denne turbulente perioden

Norske regjeringserklæringer i perioden 1963–2021

Et gjennomgående trekk ved samtlige regjeringserklæringer som er avgitt i forbindelse med regjeringdannelse i perioden 1963-2021, er fraværet av klare politiske standpunkter om norsk freds- og nedrustningspolitikk. En aktiv norsk rolle som fredsbyggende og -bevarende nasjon er stort sett redusert til formuleringer om støtte til FN og tiltak i FN-regi eller i regi av særorganisasjonene, som norske FN-styrker og økonomiske bidrag, og til Norges rolle som fredsmekler. Norsk utenrikspolitikk fram mot 2022 synes mer og mer å konsentrere seg om sikkerhetspolitikk (NATO), samfunnsikkerhet og beredskap.

Dette bokutdraget er redigert av Fredsviljens redaksjon.

Boka anbefales for øvrig av styret, og er rikt krydra med illustrasjoner, gjesteskribenter, eksempler, bilder og kortfatta variert innhold. Bestilling og mer info: militaernekterbok.no

**TORUNN BERGE
ELLEN ELSTER
JØRGEN JOHANSEN
THEO KORITZINKSY
SVERRE RØED-LARSEN
SVEIN SANDNES
ØYVIND SOLBERG**

Redaksjonsgruppa til boka

sverre.rl@wemail.no